

AKILLI SINIRLAR, DİJİTAL KİMLİK VE BÜYÜK VERİ

Gözetim Teknolojileri Göçmenler
Üzerinde Nasıl Kullanılıyor?

Akıllı Sınırlar, Dijital Kimlik ve Büyük Veri

Gözetim Teknolojileri Göçmenler Üzerinde Nasıl Kullanılıyor?

Emre Eren Korkmaz

Özgün Adı: Smart Borders, Digital Identity and Big Data: How Surveillance Technologies Are Used Against Migrants

GAV Perspektif Yayınları, 2025

© Göç Araştırmaları Vakfı İktisadi İşletmesi

Sertifika No.: 43715

Eserin Orijinal Baskısı:

Bristol University Press, UK

Basım Yılı: 2024

Copyright© 2024 Emre Eren Korkmaz

GAV PERSPEKTİF

Hacettepe Mah. Fener Sk.

No: 5 06230

Altındağ Ankara/Türkiye

Tel.: +90 (312) 473 79 11

Fax: +90 (312) 473 79 14

gavperspektif.com

bilgi@gavperspektif.com

siparis@gavperspektif.com

 @gavperspektif

 @gavperspektif

1. Baskı

Haziran 2025

Ankara

GAV Perspektif Yayınları - 40

ISBN: 978-625-97024-7-6

Karton Kapak

Çevirmen

İsa Furkan Yazan

Editör

Kader Taşcı - İsa Furkan Yazan - Birgül Demirtaş

Görsel Yönetmen

GAV Perspektif Yayınları Yayın Kurulu

Tasarım

Ruha Medya A.Ş.

Baskı

Ada Matbaacılık Yayın. San. Tic. Ltd. Şti.

Sertifika No: 44093 Ankara, Türkiye

© Kitabın tüm yayın hakları GAV Perspektif Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yazar
Emre Eren Korkmaz

Akıllı Sınırlar, Dijital Kimlik ve Büyük Veri

Gözetim Teknolojileri
Göçmenler
Üzerinde Nasıl
Kullanılıyor?

GAV PERSPEKTİF

İçindekiler

Türkçe Baskı İçin Önsöz	XI
Teşekkür	XVII
Giriş: Felaketin Habercisi	1
1 Göç ve (Gözetim) Kapitalizmi	25
2 Göç ve (Büyük) Veri Analizi	69
3 Akıllı Sınırlar	103
4 Dijital Kimlik ve Gözetim Kapitalizmi	131
Sonuç: Nasıl Karşı Koyabiliriz?	175
Notlar	201
Referanslar	205
Dizin	223

Türkçe Baskı İçin Önsöz

Göç yönetiminde dünya çapında kullanılan gözetim teknolojilerini inceleyen bu kitabın temel argümanlarından biri bu teknolojilerin potansiyelinin göç ve insan hareketliliğini düzenlemenin ötesinde bir yere sahip olduğudur. Bu nedenle meseleyi sadece göçmenlerin hak ve özgürlükleri ile ve ülkelerin egemenlik hakları ile sınırlı tutmamayı ve teknolojilerin olası etkilerini anlamayı merak eden herkesin bu uygulamaları incelemesi gerektiğini öne sürüyorum. Bu temel argümanlardan biri ise barış içinde yaşamak ile ilgili.

Bu kitabı yazdığım 2023 yılında birçok askeri ve teknoloji şirketinin sınır güvenliği ve göçü kontrol etme amacıyla geliştirdikleri ürünlerin aslında birer savaş aleti olduğunu ve savaşa hazırlık için göçmenler ve mülteciler üzerinde denendiğini öne sürmüştüm. İnsansız hava araçları sınırları gözetliyor, robot köpekler sınırlarda göçmenleri yakalıyor, sensörler ve yapay zeka algoritmaları sınırların ötesini ve çoğu zaman komşu devletin sınırlarının içini gözetliyor. Hatta öne çıkan İsraili silah şirketleri uluslararası “güvenlik” fuarlarında, geliştirdikleri teknolojileri Gazze üzerinde denediklerini ve Gazze’de her şeye hakim olduklarını belirtip ürünlerini başta Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği (Frontex) olmak üzere çok sayıda kuruma satıyordu.

Bu önsözü yazdığım 2025 Mayıs ayında Gazze’de neredeyse 2 yıldır süren işgal buna dair ciddi veriler sunmuştur. Bir yandan, bu gözetim teknolojilerinin uçan kuşu dahi tespit ettiği ve güvenlik sağladığı iddiası çürütülmüştür. Diğer yandan, bu teknolojilerin sınır güvenliği ile sınırlı olmadığı, bir savaşa hazırlık olduğu anlaşılmış, dronlar bomba atarken gözetim teknolojilerinin verdiği imkanlarla bütün şehir bombalarla yıkılmıştır. Burada yine gözetim teknolojilerinin ve yapay zekanın çok ince ayrıntılara dikkat edip sivil ile askeri ayırdığı iddiası da çürümüştür.

Ancak bununla sınırlı kalmadı. Daha ucuz ve küçük boyutta teknolojik ürünlerin savaşlarda her iki taraf için de aktif şekilde kullanıldığını görüyoruz. Azerbaycan-Ermenistan, Rusya-Ukrayna, Pakistan-Hindistan arasındaki çatışmalarda ve Sudan ve Etiyopya gibi ülkelerdeki iç çatışmalarda başta dron olmak üzere birçok gözetim teknolojisi ürününün kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla uluslararası hukukun, insan haklarının ve sınırlara saygının giderek aşıldığı bir dünyada bazı devletler teknolojilerine güvenerek daha saldırgan bir tutum alıp küresel ve bölgesel düzeyde barışı riske atarken bu cesareti veren gözetim teknolojilerinin uzun yıllardır sınırlarda denendiğini ve geliştirildiğini vurgulamak gerekir. O zaman buna etkili bir karşı çıkış olsaydı belki de bugün güçlü bir barış yanlısı hareket de saldırgan devletleri sınırlayabilirdi.

Bu kitapta ileri sürdüğüm bir diğer argüman bu gözetim teknolojilerinin sadece mülteciler, sığınmacılar ve sınırları izin almadan geçenler ile sınırlı kalmadığıdır. Hatta daha fazla şekilde, yasalara uygun olarak turizm, eğitim ve iş amaçlı yolculuk yapanları da kapsadığını ve vize adı altında başka ülkelerin yüz binlerce vatandaşından hayatlarına dair en detaylı bilgilerin istendiğini, üstüne biyometrik verilerin toplandığını ve bunun hem sorgulanmadığını hem de insanların gönüllü olarak, üstüne para vererek ve siber güvenlik açısından hiçbir denetimin ve şeffaflığın olmadığı vize şirketlerine bunları teslim ettiğini görüyoruz. Burada hem

veri analizi hem de yapay zeka algoritmaları için önemli veri kaynakları sunulmaktadır. Bununla birlikte, sınırlara konulan yalan makineleri başarıya ulaştığı takdirde bunun sınırlarla sınırlı kalmayacağını ve okullarda, işyerlerinde, karakollarda her yerde karşımıza çıkabileceğini ve her meselede yalan makinesinin önünde hesap vermeye zorlanabileceğimizi, karşı çıkanlara da “sakladığın ne var ki” şeklinde şüpheyle yaklaşılacağını öne sürüyorum. Dolayısıyla göçmenler veya mülteciler için “yalan makinesine çıksınlar, suçlu mudur gerçekten, savaştan mı kaçmış ortaya çıksın” söylemini birçok insan destekleyebilir, ama bunun burayla sınırlı kalmayacağını da görmek gerekir.

Kitapta dile getirdiğim bir diğer argüman da sadece göçmenleri durdurmak ve kontrol etmek için geliştirilen teknolojilerin değil, göçmenleri entegre etmek ve desteklemek amaçlı teknolojilerin de gözetim kapitalizmine hizmet ettiğidir. Bu noktada, genellikle teknoloji şirketlerinin yanında finansal şirketler, bankalar ve telefon operatörleri olmaktadır. Dijital kimlik ile ilgili bölümde bu göçmen yanlısı gözetim teknolojilerinin sadece belirli hizmetlere ulaşmakla sınırlı kalmadığını ve göçmenin hayatının her alanının kayda alındığını ve sürekli veri analizine tabi tutulduğunu vurguluyorum. Blok zinciri teknolojisi ve çeşitli kriptografik çözümlerin ise gözetim kapitalizmini derinleştirdiğini öne sürüyorum. Bu alanda da benzer şekilde, yıllarca göçmenler ve mülteciler üzerinde denenmiş dijital kimlik uygulamalarının artık tüm toplumlar üzerinde uygulandığını, devletlerin, finansal kurumların ve şirketlerin de bizlere dijital kimlikler dağıttığını ve bu sayede geleneksel olarak kimlik kartında taşıdığımız birkaç bilginin ötesinde tüm hayatımızı, hareketliliklerimizi ve kararlarımızı şirketlerin huzuruna sunduğumuzu görüyoruz.

Göçmen yanlısı projelerle ilgili olarak bir diğer tartışma konusu da Birleşmiş Milletler (BM) ve insani yardım kuruluşlarının donör ülkelerden aldıkları fonları çekmek için ileri teknolojiye dair ürünleri kullanması ve teknoloji, finans ve diğer şirketler-

le sıkı bir işbirliği yapmasıdır. Burada da öne çıkardığım kaygı bu teknolojik şirketlerin sahip oldukları maddi ve teknik gücün karşısında insani yardım kuruluşlarının tali ve bağımlı bir konuma gelmesi ve en zor şartlarda, büyük kesimi küresel kapitalizmin erişiminin dışında kalan milyonlarca insana dijital kimlik, banka hesabı, sim kart vb hizmetleri taşıması ve onların veri sağlayıcısı konumuna düşmesidir. Bugün BM ve insani yardım kuruluşlarına yönelik fonların başta ABD ve Britanya gibi ülkelerde kesilmesi ve Gazze örneğinde olduğu gibi ABD ve İsrail'in artık bu kuruluşlarla çalışmak yerine gıda dağıtımını ve yardım için özel şirketlerle çalışacaklarını iddia etmeleri de bu sürecin ve kabullenişin doğal sonucu olmuştur. Dolayısıyla bağımsız, tarafsız insani yardım dağıtımının ve desteğinin kesilmesi ve bunun özel güvenlik ve dağıtım şirketlerine devredilmesi çok daha tehlikelidir ve savaş ve çatışmalarda özellikle saldırgan tarafta çok daha büyük bir güç vermektedir.

Bu kitaptaki temel tartışma konusu yalnızca gözetim teknolojilerinin göçmenler üzerinde denenmesi ve başarılı olanların tüm topluma yansıtılması ve toplumlar üzerinde kontrolün, gücün ve dolayısıyla manipülasyonun derinleşmesi ile sınırlı değildir. Bunun da ötesinde bu teknolojiler tüm dünyada uygulandığı ve çoğu tekel konumundaki şirketler tarafından geliştirildiği için ve ayrıca uluslararası hukukun uygulanmamasının kanıksandığı bir dönemde bu durumu küresel kapitalizmin gidişatı üzerinden analiz etmekte fayda olacağını düşünüyorum. Aksi takdirde bu genel gidişat görülmediğinde Trump'a, Putin'e, Frontex'e, Palantir'e yani birkaç öne çıkan politik şahsa, kuruma ve şirkete yüklenip diğerleri göz ardı edilir ve küresel gidişat görülemez. Bu kapsamda bir analizde meselenin ekonomik temellerine bakmamak ve kapitalizme dair bir okuma yapmamak yetersiz olacaktır. Bu nedenle, özellikle kitabın ilk bölümlerinde gözetim teknolojilerinin kapitalizme verdiği güçle dünya genelinde işçi sınıfını nasıl şekillendirdiğini, mobilize ettiğini, dönüştürdüğünü-

nü, hangi milletten ne kadar insanın dünyanın neresinde, hangi sektörde çalışacağına dair kategorilerin ve uluslararası işbölümünün dizayn edildiğini örneklerle açıklıyorum.

Bu temel argümanların tartışılması en büyük arzumdur. Bu nedenle Bristol Üniversitesi Yayınları tarafından yayınlanan kitabımın Türkçe’de yayınlanması benim için büyük bir onurdur. Bu süreçte destek sunan GAV Perspektif Yayınevi’ne, Prof. Dr. Ali Zafer Sağıroğlu’na, Prof. Dr. Birgül Demirtaş’a ve yayınevi ekibi-ne teşekkürlerimi sunuyorum.